

A GERJENI HÍDFŐ

Belgrád felszabadulása¹ után a Vörös Zászlórenddel kitüntetett Dunai Katonai Flottilla két hajóbrigádja a jugoszláv főváros kikötőjében csoportosult. A „Kercsi” hajóandár parancsnoka, P. I. Gyerzsavin másodosztályú kapitány, a Szovjetunió Hőse, a „Szulainai” hajóandáré, A. F. Arzsavkin másodosztályú kapitány, a flottaparancsnok Sz. G. Gorskov ellentengernagy volt.

A Legfelsőbb Főparancsnokság a Dunai Katonai Flottillát² 1944. november 9-ével a 3. Ukrán Front³ alá rendelte azon feladatokkal, hogy erőszakos folyamátkeléseket hajtson végre a Dunán, továbbá hídfőállások foglalásával segítse a front erőinek és haditechnikai eszközeinek átszállítását a Duna jobb partjára. Ezen célok megvalósítása érdekében utasította Tolbuhin marsall a flottilla parancsnokságát, hogy vonja előre hajóit az 57. hadsereg⁴ és a 4. gárdahadsereg⁵ sávjába és a 83. tengerészgyalogos-dandárral biztosítsa a szárazföldi csapatok átkelését és utánszállítását.

Az 57. hadsereg 75. hadtestével november 7-én hídfőállást foglalt Apatinnál, a 2. magyar hadseregtől jobbra védekező német „Brandenburg” hadosztály szakaszán, majd 9-én Batina (Kiskőszeg) körzetében, ugyanazon a helyen, ahol előző nap hídfőfoglalási kísérletük kudarccal végződött. Tevékenységüket a jugoszláv népi felszabadító erők is támogatták.⁶

Az átkelt 75. hadtest csapatainak súlyos harcokat kellett vívniuk az elfoglalt területek megtartásáért. A Duna áradása folytán ingoványossá vált talajon a szovjet csapatok előrenyomulása lelassult, sőt a november 19—20-án megindult heves német ellentámadások összességében szorították a szívósan küzdő 75. hadtest apatini és batina hídfőit. November 12-én a 75. és a 64. hadtest, az 51. és 36. jugoszláv hadosztály elkeseredetten rohamozta a németek állásait, de csak másnap sikerült megtörniük a makacsul védekező németek ellenállását. Végül a két hídfőben harcolók november 23-án egyesülhettek.

1 Belgrád 1944. október 20-án szabadult fel.

2 1944. április 11-én a Főhadiszállás utasította N. G. Kuznyecovot, a Fekete-tengeri Flotta politikai tisztjét, hogy szervezze meg a Dunai Katonai Flottillát. Parancsnoka Sz. G. Gorskov ellentengernagy, a katonai tanács tagja, A. A. Matuskin politikai tiszt, a törzsparancsnok A. V. Szerzdlov elsőosztályú kapitány lett. Mivel a Fekete-tenger északnyugati része el volt aknásítva, a hajókat vasúton szállították el Zaporozsjeig, ahonnan leereszkedhettek a dnyeper-bugi limánon, majd a tengeren eljutottak Ogyesszába. A Nagy Honvédő Háborúban egyedül példa, hogy hajók vasúti szállítással jutottak el rendeltetési helyükre. A szállításra igénybe vettek 10 vasúti szerelvényt, több mint 600 vagon.

3 A 3. Ukrán Front állományába 1944 őszén az 57. hadsereg és a 4. gárdahadsereg, a 18. harcokosihadtest, a 17. légihadtest tartozott és a fronttal együttműködtek a Jugoszláv Népfelszabadító Hadsereg csapatai.

4 Az 57. hadsereg a 75., 64. lövész- és a 6. gárda-lövészhadtestből, a 32. gárda gépesített dandárból, a 9. áttörő tüzerhadosztályból és egyéb megerősítésre alárendelt egységekből állt.

5 A 4. gárdahadsereg a 20. és a 21. lövészhadtestből, a 68. és 135. lövészhadtestből, a 7. gépesített hadtestből és más megerősítésre kapott egységekből állt. November 15-én a 2. Ukrán Fronttól állományába került a 31. lövészhadtest is. Nagy Gábor: A 3. Ukrán Front felszabadító hadműveleteinek első szakasza. Különlenyomat a Hadtörténelmi Közlemények 1972. évi 2. számából.

6 Ennek emlékéért hirdeti Augustinčić jugoszláv szobrász alkotása.

Az 57. hadsereg eredményei döntően kihatottak a Duna bal partján harcoló 4. gárdahadsereg további tevékenységére. Ennek 31. hadteste Dunapentele—Baja, a 21. hadteste Baja—Mohács között zárkózott fel a Dunára, a második lépcsőben a 20. hadtest helyezkedett el.

A 4. gárdahadsereg parancsnoka (ekkor még I. V. Galanyin tábornok)⁷ utasította a 21. hadtestet, hogy november 24-én egy hadosztályával foglaljon hídfőt Mohácstól délkeletre. A német 31. SS páncélgránátos-hadosztály részei az átkelt csapatok előnyomulását ellenlökésekkel sem tudták megakadályozni.

Az 57. hadsereg 64. hadteste ugyanezen a napon megtörte a vele szemben harcoló ellenséges erőket és átlépte a baranyai háromszög határát.

November 26-án a 4. gárdahadsereg 21. hadteste felszabadította Mohácsot és Udvardnál felvette a kapcsolatot az 57. hadsereggel, majd Mohácstól délnyugatra és északnyugatra megtámadta a visszavonuló ellenséges 31. SS páncélgránátos-hadosztály utóvédjét. Estére már a hídfőben volt az 57. hadsereg szinte teljes állománya, a 4. gárdahadsereg 21. hadtestének több mint két lövészhadosztálya és a 20. hadtest is megkezdte előkészületeit az átkelésre.⁸

A frontparancsnok november 28-ával a 4. gárdahadseregnek rendelte alá a 83. tengerészgyalogos-dandárt, hogy a 31. lövészhadtesttel együtt készüljenek fel Dunaföldvár és Paks körzetében hídfőállás foglalásra az ellenség hátában.

Erre az időre kellett a Dunai Flottilla hajóinak és a 83. tengerészgyalogos-dandárnak is megérkeznie a már korábban, október 21-én felszabadított Bajára.

A parancs végrehajtása azonban súlyos nehézségbe ütközött. A Belgrád feletti Dunaszakaszon: Ilok—Opatovac—Vukovar körzetében a németek mintegy 115 kilométer hosszúságban beásták magukat a jobb parton, erős tüzérséggel és aknazárral igyekeztek a szovjet hajókat távoltartani. A 83. tengerészgyalogos-dandár 305. zászlóalja (parancsnoka D. D. Martinov őrnagy, a Szovjetunió Hőse), a „Szulainai” hajódandár támogatásával megkísérelte a terep megtisztítását, de a németeket erről a szakasról véglegesen csak 1945. áprilisában sikerült kiűzniük.

Miután a Dunai Katonai Flottilla parancsnoksága meggyőződött arról, hogy az ellenség szilárdan birtokában tartja a Duna ezen szakaszát, úgy döntött, hogy azt megkerülve, a Ferenc-csatornán keresztül viszi fel hajóit Bezdán körzetébe.

Erre a döntésre így emlékszik vissza A. V. Szverdlov elsőosztályú kapitány:

„Ideiglenesen én helyettesítettem a távollevő flottaparancsnokot. Amikor megtudtuk, hogy csapataink kiűzték a hitleristákat Baja és Batina kikötőkből, azon töprengtem, miképpen lehetne a flottilla hajóinak veszteség nélkül eljutniuk Bajáig. Figyelmemet egyre inkább felkeltették a térképen bejelölt csatornák. Felmerült bennem az a gondolat: mi lenne, ha valamelyik csatornán keresztül vinnénk fel a hajókat?”⁹

Ez a megoldás a várható nehézségek ellenére is biztonságosabbnak látszott. Az alakulatához időközben bezzatért Sz. G. Gorskov ellentengernagy jóváhagyta Szverdlov tervét.

A csatornák felderítésével P. I. Gyerzsavin másodosztályú kapitányt bízták meg. A műszaki- és légifelderítés megállapította, hogy a csatornák vizét hínár borítja, medrükön számtalan híd ível át, melyeket a hajók előtt a műszakiaknak szét kell szedniük. A zsilipek használhatatlan állapotban vannak, vizük csekély, mindössze 80—90 centiméter mély.

Az adatok kiértékelése után a flottilla parancsnoksága úgy döntött, hogy a

⁷ A főparancsnokság utasítására a 4. gárdahadsereg vezetését a megbetegedett parancsnok helyett november 27-én G. F. Zaharov hadseregtábornok vette át.

⁸ Nagy G.: i. m.

⁹ A. V. Szverdlov elsőosztályú kapitány visszaemlékezése Moszkvából.

hajókat a Ferenc-csatornára¹⁰ irányítja és utasította G. N. Ohrimenko kapitányt, hogy aknátlanítsa a Tiszát és a csatornát. A műszaki, illetve utász-rohamdandárnak volt a feladata, hogy átjárókat készítsen az aknazárakon és részt vegyen a hidak szétszedésében, valamint az akadályt jelentő hídpillérek felrobbantásában.

Két hétig folytak az előkészületek: reggel 6 órától egészen besötétedésig. Amíg a műszakiak egy része a csatorna megtisztításával foglalkozott, másik részük a hajókat hozta rendbe. Az őszre forduló idő, a nyirkos hideg és a korai sötétedés nagyban akadályozta a helyreállítási munkákat, de a kitűzött időpontra minden parancsot teljesítettek, mivel a tengerészek munkáját sokban segítette a helybeli magyar és szerb lakosság is. A matrózok mindmáig jó érzéssel gondolnak vissza a jugoszláv nép baráti segítségére.¹¹

A csatornát végül is hajózhatóvá tették. Elindulhatott a hajóbandár. Az első konvoj hajói: a 33., 71., 111., 324., 337., 412., 422., 423., 431., és a 434. páncélosnaszádok, parancsnokuk Sz. I. Borbotyko sorhajóhadnagy. A másik konvoj a 121., 124., 131., 132., 134., 221., 322., 339. és a 411. számú páncélosnaszádokból állt. Ennek parancsnoka I. Sz. Soljanyikov sorhajóhadnagy. A hajókat a 217. és 220. aknakereső hajók kísérték. Parancsnokuk Sz. V. Miljukov kapitány volt.

A hajók november 17-én hagyták el a belgrádi kikötőt és november 22-én érték el a Tisza torkolatát. A szabányi révnél alacsony fahíd állta útjukat. A hidat nem lehetett megsemmisíteni, mert azon szünet nélkül szárazföldi csapatok és utánpótlást szállító gépkocsik haladtak át. Várniok kellett, míg az összes hajó fel nem zárkózik a hídhoz.

Ekkor a frontparancsnok utasítására a hídon a forgalmat leállították, az utászok szétszedték a híd egy részét annyira, hogy a hajók kényelmesen át tudtak haladni a résen. Így értek Óbecséig, a Tisza jobb partján fekvő jugoszláv községig, amelynek közelében hajóztak be a csatornába. A páncélosnaszádokat a német légi felderítés megtévesztésére kis szigeteknek álcázták. Sajnos, minél jobban eltávolodtak a hajók a Tiszától, a csatorna annál sekélyebb lett. A veszélyes szakaszokon a matrózok kiszálltak a hajókból és a maguk erejével vontatták a naszádokat, mint valamikor a volgai hajósok, ahogy ezt Rjepin híres festményén is láthatjuk. A páncélosnaszádok alja olykor csikorogva súrolta a csatorna fenekét, a motorok gyakran befulladtak. A csatorna néhol csupán 6—7 m széles volt, így a part és a hajók két oldala között alig maradt egy kis szabad hely. A nehéz navigációs körülmények ellenére nemcsak nappal, hanem éjjel is hajóztak. Kormányosaiknak minden tapasztaltságukra és éberségükre szükségük volt ilyen látási viszonyok mellett hajóik irányításához. Mindez állandó idegfeszültséget jelentett a hajók legénységének és a tiszteknek. Így is előfordult, hogy minden igyekezetük ellenére óránként még egy kilométernyi utat sem tudtak megtenni. Bezdán közelében már csak hajóikat ide-oda billentve haladhattak. Amikor jobb oldalra dültek, a bal oldali hűtőrendszer szennyét tisztították ki a motorok szivattyúiból, bal oldalra dőlésnél a jobb oldalit. Olykor napközben is megromlottak a látási viszonyok, mert gyakran szemerkélt az őszi eső és a kormányosok 10—20 méternyire is alig láttak el.

A dunai hajózás más követelményeket támaszt a tisztek és a legénység elé. A tengerhez képest szűk és kanyargós víziúton történő hajózást meg kellett tanulniuk és fel kellett készülniük a váratlan navigációs helyzetekre. A parancs-

10. A bácskai nagy csatornáról, az egykori Ferenc József-csatornáról van szó.

11. A jugoszláv kormány kétezernél több szovjet harcost tüntetett ki érdemrenddel és érdeméremmel. Tizenhárman megkapták a Jugoszláv Nép Hőse címet, közöttük G. N. Ohrimenko harmadosztályú kapitány.

nokoknak tanulmányozniuk kellett a Duna folyásának változásait, az áradások bekövetkezéseit, az áramlás sebességét, a víz szintjének emelkedését.

A csatorna Bezdán előtti szakaszán a 324. számú páncélosnaszád egy felrobantott hidroncsnak ütközött, léket kapott és csak kijavítása után tudták alkalmazni a szárazföldi csapatok átszállításánál. A többi hajó, szerencsésen maga mögött hagyva a csatornát, kifutott a jól hajózható dunai vizekre. Bezdántól Bajáig csak az éjszakai órákban haladhattak, mert az arcvonal közelében számíttani lehetett az ellenséges felderítőgépek megjelenésére.

A számos akadály legyőzése után a naszádok november 28-án befutottak Bajára kikötőjébe.

Amíg a műszakiak a hajókat hozták rendbe, azalatt P. I. Gyerzsavin másodosztályú kapitány felderítőket küldött a létesítendő hídfő környékére.

„A vakmerő felderítők — írja visszaemlékezésében a kapitány — eljutottak az arcvonalak mögé, kapcsolatot találtak a lakossággal, különböző hidrográfiai méréseket készítettek, megvizsgálták azt is, miként lehet majd átvezetni a naszádot a Baja térségében szeptember 13-án felrobantott vasúti és közúti híd roncsai között és megfelelő helyet kerestek a partraszállók számára.”¹²

Közben Bajára ért a 83. tengerészgyalogos-dandár két zászlóalja: a 16. és a 144., valamint a 6 db SZAU—76-tal ellátott 508. partvédő üteg, J. D. Paszmurov őrnagy vezetésével.

A dandár megtett útjáról Mihail Asik, a Szovjetunió Hőse, a következőket írta:

„Dandárunkat Burgaszból Szófián keresztül vasúton szállították Belgrádig. November 15-én érkeztünk meg és még aznap útnak indítottak bennünket, hogy mielőbb átkeljünk a Száva hídján, amely legnagyobb meglepetésünkre nem volt felrobantva. Ez bizony azokban a háborús időkben ritkaság számba ment. Gyorsan átkeltünk a hidon. Rövid pihenő után egy fűzfákkal szegélyezett országúton meneteltünk. Emlékszem, hogy nyirkos őszt volt, állandóan fújt a csípős hideg szél. November 21-én értük el a péterváradai erődítményt. Itt néhány napot pihentünk, majd a Dunai Flottilla jugoszláv területen maradt hajói átszállítottak minket a Duna bal partjára, Újvidék városkába. Rövid pihenő után — a 305. zászlóalj, D. D. Martinov őrnaggyal az élen Újvidéken maradt — minket, vagyis a 16. és a 144. zászlóaljat, külön-külön indítottak útnak Kula—Zombor útvonalon. 1944. november 27-én érkeztünk Bajára.”¹³

Tolbuhin marsall azt követelte Sz. G. Gorskovtól, a Dunai Katonai Flottilla parancsnokától, hogy a Dunai Katonai Flottilla egyik folyami naszádos dandárja segítségével a 83. tengerészgyalogos-dandár egy zászlóalja 1944. december 1-én éjjel hajtson végre erőszakos folyamátkelést Gerjen térségében, semmisítse meg az ott megbúvó ellenséget, majd a 31. gárda-lövészhadtest átszállításával erősítse a folyó túlsó partján támadó 20. és 21. gárda-lövészhadtesteket. Ezek feladata az volt, hogy vágják el a Szekszárd—Dunaföldvár közötti utat, majd támadjanak Székesfehérvár, Balaton irányába.

Az előkészületekről a következőket mondja Sz. G. Gorskov ellentengernagy:

„Minden hadműveletre igyekeztünk gondosan felkészíteni csapatainkat. Ha a katonai helyzet megkívánta, a flottilla parancsnoksága, valamint a törzse a hadműveleti övezet közelében tartózkodott. Ilyenkor egy páncélosnaszádon rendezkedtünk be. Ezek a hajók könnyen mozgó, gyorsjáratú naszádok voltak, melyeket nagyon jól alkalmazhattunk a folyami harcokban, vagy az ellenség hátába deszantok kirakásában. A hajók segítségével tűztámogatásban részesíthet-

12 P. I. Gyerzsavin másodosztályú kapitány visszaemlékezése Ogyesszából.

13 M. V. Asik hadnagy visszaemlékezése Leningrádból.

tük támadásba lendült egységeinket, oltalmazhattuk az átkelőhelyeket és gyorsan szállíthattuk egyik helyről a másikra a szárazföldi csapatokat. A keskeny hajókkal behatolhattunk a Duna árterületeire és mellékágaiba, hogy „átfésüljük” ezeket a helyeket, vagy „kifüstölhessük” az ilyen helyeken megbúvó hitleristákat.”¹⁴

A sikeres partraszállás elősegítése érdekében a 4. gárdahadsereg parancsnoksága november 30-án a 20. és a 21. gárda-lövészhadtestekkel támadást indított Bonyhád és Szekszárd irányába, hogy lekössék a németek erőit, amíg a 83. tengerészgyalogos-dandár tüzérsége, az 508. partvédő üteg, a flottilla parancsnoksága, valamint a 31. lövészhadtest felvonul Gerjennel szemben, a Duna bal partján.

P. I. Gyerzsavin másodosztályú kapitány az előkészületekre így emlékszik vissza:

„November 30-án utasítottam a deszantot szállító hajók parancsnokait, hogy a kijelölt hajókat töltsék fel a szükséges haditechnikai eszközökkel és legyenek készen az indulásra.

A feladat végrehajtására 15 páncélosnaszádot jelöltem ki. Ebből 10 naszád szállította a deszantot, egyen az egészségügyiiek rendezkedtek be, négy hajó pedig tüztámogatásával fedezte a hajók útját.”¹⁵

A deszantot a következő hajók szállították: a 111. számú hajó, parancsnoka I. A. Balabuha főhadnagy; a 121., parancsnoka A. K. Abrahamov főhadnagy, a Szovjetunió Hőse; a 131., parancsnoka G. A. Murzinov főhadnagy; a 134., parancsnoka V. Sz. Guszjatyikov hadnagy; a 221., parancsnoka V. V. Poljakov főhadnagy, a Szovjetunió Hőse; a 339., parancsnoka V. I. Portnoj hadnagy; a 411., parancsnoka Sz. I. Penasin hadnagy; a 423., parancsnoka A. A. Peretyjatko főhadnagy; a 434. számú páncélosnaszád, parancsnoka K. V. Menysikov főhadnagy és a 431. számú naszád, parancsnoka V. P. Iljanov hadnagy. A hajóraj parancsnoka I. Sz. Szoljanyikov sorhajóhadnagy. Tüztámogatást a 33., 71., 324. és a 337. páncélosnaszádok nyújtottak. Ezek parancsnoka V. A. Birjuk főhadnagy volt.

A 322. számú páncélosnaszádon az egészségügyiiek rendezkedtek be, akiknek az volt a feladatuk, hogy a sebesülteket felvegyék a hajóra és elsősegélyben részesítsék őket. Ennek a páncélosnaszádnak a parancsnoka A. Kurta hadnagy volt.

L. K. Szmironov ezredes, a 83. tengerészgyalogos-dandár parancsnoka, a hídfő létesítésére a 16. zászlóalj jelölte ki és megparancsolta I. G. Beljak őrnagynak, hogy készüljön fel erre a feladatra.

A kapott parancsra így emlékszik vissza I. G. Beljak őrnagy, a 16. zászlóalj parancsnoka:

„Hívatott a dandár parancsnoka, L. K. Szmironov ezredes, és közölte velem, hogy felelősségteljes feladat előtt állunk. Dandárunk azt a parancsot kapta, hogy egy zászlóalj erejű deszantot tegyen partra Gerjen térségében, semmisítse meg az ellenséget, vágja el menekülésének útját és ne adjon neki lehetőséget, hogy új állásokban megkapaszkodhassék.

A parancs számomra nem volt váratlan, mégis szükséges volt, hogy megtegyem a megfelelő intézkedéseket, és mindent alaposan mérlegeljek. Elő kellett készíteni a katonák behajózását, lőszert, élelmet, gyógyszert kellett vételezni. A legaprólékosabban át kellett gondolni az esetleges ellenlökés elhárításának módját.

¹⁴ Sz. G. Gorskov ellenténgernagy visszaemlékezése Moszkvából.

¹⁵ P. I. Gyerzsavin visszaemlékezése.

A parancsnoki harcállásontra, egy Duna-parti házba, összehívtam a századparancsnokokat, hogy ismertessem velük az előttük álló harci feladatot. Kijelöltem azt a hajót, amelyen az elsősegélynyújtás helyét rendeztük be. Csak amikor meggyőződtem arról, hogy minden egyes parancsnok tisztában volt saját feladatával, akkor adtam ki a parancsot, hogy a zászlóaljtag gyülekeztessek a behajózás körletében, ahol a politikai tiszt, I. P. Kalasnyikov százados szól hozzájuk.”¹⁶

V. A. Pogrebnjak, az aknavetőszázad akkori hadnagya, így emlékszik vissza a tisztek eligazítására:

„Késő délután volt, amikor I. G. Beljak őrnagy, a 16. zászlóalj parancsnoka magához hívatta a századparancsnokokat: Korobkint, az 1., Jelcovot a 2. és Fis-mant a 3. század parancsnokait és engemet. Akkor már a megbeszélés helyén volt a zászlóaljparancsnok és helyettese N. I. Petrov őrnagy, I. P. Kalasnyikov politikai tiszt, L. I. Frolov százados a törzsből, valamint V. P. Bisztrov sorhajóhadnagy. Beljak őrnagy ismertette az előttünk álló feladatot, mely szerint még az éjjel el kell foglalnunk Gerjent és környékét.”¹⁷

I. Sz. Szoljanyikov sorhajóhadnagy 1944. december 30-án 19,30 órakor behajózta a 16. zászlóaljat, összesen 475 tengerészgyalogost. Erről a következőkben tájékoztat a behajózásért felelős sorhajóhadnagy:

„Annak ellenére, hogy előzetes felkészülésre nem volt sok idő, a behajózás gyorsan és a vártak megfelelő rendben történt. Az állomány fegyelme kitűnő volt. A katonák, hála a politikai tiszt, I. P. Kalasnyikov százados kitűnő nevelőmunkájának, morálisan jól fel voltak készítve a harci feladatra.

Közöltem a hajók parancsnokaival, hogy tilos a naszádokat kivilágítani, az ellenség rendszertelen lövéseit viszonzni, nehogy a torkolattüzek eláruljanak minket; a hajók húzódnak a Duna keleti partjához, mert ez a Duna-szakasz a mi csapataink kezén volt. Közöltem azt is, hogy a hajók védelmét a tüztámogatást biztosító hajók fogják ellátni, a partraszállást pedig a Gerjennel szemben felvonult tüzérségünk fedezi.”¹⁸

A hajókonvoj 20,15-kor indult el felfelé a Dunán. A sűrű ködben az arcvonalig az előre meghatározott sorrendben, a legszűkebb távközben haladtak egymástól. Bevált álcázási manőverük volt, hogy a kipufogó gázokat a vízbe eresztették, és csak az egyik motort működtették. Ezzel mérsékeltek a motorzúgást. Így a lehető legkisebb zajt keltve sikerült egy ideig a német és a magyar partvédelmet kijátszaniuk.

A behajózás körülményeire és a hajók útjára a még életben levő és felkutatott deszantharcosok így emlékeznek vissza. A már említett V. A. Pogrebnjak hadnagy ezt írja:

„Az aknavető-század, melynek én voltam a parancsnoka, egy hajóra került a 45 milliméteres lövegek szakaszával. November utolsó napja volt, az est hamar leszállt és úgy tűnt nekem, hogy ez még az eddigieknél is sötétebb. A folyóra sűrű köd szállt, és szemerkélni kezdett az eső. Két méternyire sem lehetett el látni, ezért csak lassan haladhattunk előre. Néha az volt az érzésem, hogy már nagyon régóta hajózunk és hogy talán el is hagytuk a kiszállás helyét.”¹⁹

V. I. Martinyinc szakasparancsnok-helyettes a következő visszaemlékezését küldte el:

„1944. november 30-án este nyolc óra körül behajóztak minket Baja térségében. Parancsot kaptunk, hogy nagy mennyiségű lőszert vigyünk magunkkal, így

16 I. G. Beljak őrnagy visszaemlékezése Novoszibirszk-ből.

17 V. A. Pogrebnjak hadnagy visszaemlékezése Nyiznyevgyenyjevszkijből.

18 I. Sz. Szoljanyikov sorhajóhadnagy visszaemlékezése Izmailból.

19 V. A. Pogrebnjak visszaemlékezése.

a lőszeresládák között alig tudtunk mozogni. A teljes sötétség beálltakor, sűrű ködben indítottak útnak minket, hogy elfoglaljuk Gerjent, amely a Duna jobb partján az ellenség kezén volt. A bal part a mienkén volt. Hála a sűrű ködnek és a naszádok csendes motorzajának, az ellenség nem mindjárt fedezett fel bennünket.”²⁰

G. P. Rudakov matróz ugyanerről az útról a következőket mondja:

„1944. december elsejére virradó éjjel haladtunk felfelé a Dunán. Engem akkor megint úgy elkapott a maláriás láz, hogy egész menet alatt csak vacogtam. A hideg szél elleni védelmül a naszád lövegtornyához lapultam. Amikor az ellenség zónájába kerültünk, felfedeztek bennünket és lövegekkel, valamint géppuskákból löni kezdték a hajókat. Az előttünk álló harci feladat okozta izgalmtól még a hidegrázásom is elmúlt egy időre.”²¹

Az ellenség a hajókat 23,45 óraker fedezte fel Gerjen alatt mintegy három kilométernyire és Kovács-pusztá térségében nyitotta meg a tüzet.

I. M. Szkolubin, a 3. század egyik tengerészgyalogosa a németek belövéseire így emlékszik vissza:

„Katyusákkal felszerelt páncélosnaszádok kíséretében szállítottak minket felfelé a Dunán. Részben a hajófenékben, részben a fedélzeten helyezkedtünk el. A hajók éjjel haladtak, hogy egy meghatározott helyen, a Duna jobb partján kitegyenek bennünket. Amikor az ellenség felfedezett minket, erősen tüzelni kezdett a hajók irányába, de a mieink hamar elhallgattatták tűzfészkeiket.”²²

Csak a biztosítás négy hajója viszonzta a tüzelést és vonta így magára az ellenség figyelmét. A deszantot szállító hajók, a kiadott parancs értelmében, nem lőttek, hogy az ágyúk torkolatúze ne árulja el őket. A köd jó takarónak bizonyult, az ellenség csak vaktában lövöldözött a motorzúgás irányába. Négy hajó kapott ugyan belövéseket, de a keletkezett rongálódások nem veszélyeztettek a naszádok további útját. A katonák közül senki sem sérült meg, de óvatosságból a Duna bal partja közelébe húzódtak és igyekeztek mielőbb céljukhoz érni.

December 1-én 00,05-kor megközelítették a kiszállás helyét. A tüztámogatást biztosító hajók előre húzódtak Gerjen fölé mintegy három kilométernyire. Nekik és a már Gerjen magasságában elhelyezkedett tüzérségnek kellett fedezniük a partraszállást.

Mivel a meglepetésszerű partraszállás meghiúsult, Beljak őrnagy a part menti ellenséges erők felderítése céljából az egyik naszád legénységét partra tette a közeli szigeten azzal a paranccsal, hogy hangos hurrá-kiáltásokkal hívják magukra az ellenség figyelmét. A csel bevált, a németek a sziget irányába tüzeltek, ezzel elárulva tűzfészkeik helyét.

A harc ezen szakaszáról a következőkben számol be az őrnagy:

„A partraszállás tervét menet közben módosítottam és azt két lépcsőben hajtottam végre. Körülbelül másfél kilométernyire a kiszállás helyétől az egyik hajóról deszantot tettünk ki egy kisebb szigetre. Két másik hajónk a partközébe húzódtak és készen állt arra, hogy bármelyik pillanatban megkezdje manőverezését Gerjen irányába. Az ellenséges partvédelem hamar észrevette a szigeten mozgó alegységet és a sziget irányába aknavetőtüzet nyitott. Mikor láttam, hogy meg akarják rohamozni a szigetet, megparancsoltam, hogy a partközébe húzódtak és magát ott álcázó két hajó induljon Gerjen irányába, az én ha-

20 V. I. Martinyec visszaemlékezése Volgográdból.

21 G. P. Rudakov visszaemlékezése Feodoszijából.

22 I. M. Szkolubin visszaemlékezése Feodoszijából.

23 I. G. Beljak visszaemlékezése.

jóm pedig felvette a kitett deszantot. Erre az időre befutottak a második lépcső naszádjai is és ezekkel együtt közelítettük meg a partot.”²³

I. M. Szkolubin matróz részt vett ebben a szigeti akcióban és így számol be róla:

„Mivel magunkra kellett vonnunk a parton védekező ellenség figyelmét, hogy erejét megállapíthassuk, harsány hurrá-kiáltások közepette hajóztunk ki egy kisebb szigeten. A csel sikerült, az ellenség tüze rövidesen felénk irányult, mivel feltételezték, hogy főerőink ott vannak. Szerettünk volna mi is támadni, de a parancs értelmében ott kellett megvárnunk az értünk küldött páncélosnaszádot, hogy a Gerjen térségében tervezett partraszállásban részt vehessünk.”²⁴

Amikor fellőtték a vezérhajó jelzőrakétáját, a páncélosnaszádok a kibontakozás körzetében 90°-os fordulatot tettek és igyekeztek késedelem nélkül megközelíteni a kikötés helyét.

Elsőként V. I. Iljanov hadnagy hajója ért partközelpbe. Őt követte a többi hajó széthúzódva a Duna-part mentén.

Gerjen előtt — a Duna közepétől nézve — két kisebb és két nagyobb sziget terül el. A szovjet katonák az egyik kis szigeten szálltak partra és a Duna mellékágán átgázolva kellett volna a nagyobb szigetre jutniuk, ahonnan ugyancsak a Duna mellékágán keresztül partra jutniuk. Sajnos, az őszi áradások miatt megáradt folyóban olyan magas volt a vízállás, hogy nem minden szakaszon tudtak a katonák a mellékágon átgázolni.

A tengerészgyalogosok közül még emlékeznek néhányan erre az akadályra. G. P. Bulgakov matróz ezt írja:

„Naszádunk egészen közel húzódtott a parthoz. Gyorsan kihajóztunk, csatárláncba fejlődöttünk és megindultunk előre.

Csak később vettük észre, hogy egy szigeten vagyunk. Jól felgyúrtuk katonaköpenyünket, géppisztolyainkat a fejünk fölé emeltük és beléptünk a vízbe, hogy gázlót keressünk benne. A víz bizony hideg volt és mély is. Belekapaszkodtunk a fák törzsébe, hogy tarthassuk magunkat a sebes árban, de visszaparancsoltak minket a szigetre. Voltak olyanok is, akik a vízből kiálló fák tetéjére másztak fel és ott ültek, míg egy hajó értünk nem jött, hogy megfelelőbb helyre szállítson minket.”²⁵

N. K. Kurinyev matróz ugyanerről az akadályról ezeket mondja:

„A Duna mellékágán nem tudtunk keresztüljutni. Egymás után libasorban ereszkedtünk a vízbe. Legelől egy 210 cm magas bajtársunk — név szerint Szkvornyakov — haladt, mi meg mögötte. Egyszercsak Szkvornyakovot ellepte a víz, de szerencsésen a partra tudtuk húzni. Aztán kivártuk, míg értünk jött egy hajó. A parton már folyt a harc, s a mieink „Palundra” („Előre”) csatákiáltással törtek előre. Csakhamar jött is értünk egy hajó és megindulhattunk a község felé.”²⁶

Az a hajó, melyen V. A. Pogrebnyak hadnagy aknavetői és a 45 milliméteres lövegek voltak elhelyezve, egy vízmosásnál kötött ki, ezért a haditechnikai eszközöket itt nem lehetett partra tenni. Rádiójelzéseikre a társhajók segítségével megfelelőbb helyen tették partra a századot és felszerelését.

A hadnagy a következőképpen mondja el a történetet: „Hajónk megközelítette a partot és megkezdtük a kihajózást. Hamarosan beláttuk, hogy minket egy vízzel elárasztott ellenséges védelmi szakaszra tettek ki. Átmentünk a töltésen és láttuk, hogy a töltés mögött is víz van. Először ki kellett tapasztalnom az át-

24 I. M. Szkolubin visszaemlékezése.

25 G. P. Rudakov visszaemlékezése.

26 N. K. Kurinyev visszaemlékezése Kercsből.

jutás lehetőségeit, de kit küldhettem elsőnek az ismeretlen mélységű vízbe? Úgy döntöttem, hogy magam indulok neki, mivel 181 cm magas vagyok és talán nem lep el a víz? Sajnos, itt a kikötés közelében nem találtunk olyan helyet, amelyen át lehetett volna szállítani a haditechnikai eszközöket, ezért újra elindultam, hogy egy kicsit távolabb próbálkozzam. A víz bizony nagyon hideg volt, de mit lehetett tenni, katonák voltunk és tengerészek. Csakhamar jelzést kaptam, hogy térjek vissza, mert értünk jön egy hajó, hogy megfelelőbb partszakaszra szállítson bennünket.”²⁷

Abban a mellékágban, ahol Pogrebnyak hadnagy százada akart partraszállni, volt egy mély kopolya, amelyen keresztül nem lehetett az aknavetőket és a kis kaliberű lövegeket átszállítani és amelyben a nagy mélység miatt több szovjet katona halt hősi halált.”²⁸

Ezt a szomorú ténytet említ levelében I. L. Bulgakov is, aki nemcsak az említett sikertelen próbálkozásról tájékoztat, hanem egyik bajtársának a haláláról is megemlékezik:

„Ez a partraszállás sok időnkelt elrabolt és néhány bajtársunkat is elvesztettük itt. A zászlóaljban hárman voltunk Bulgakovok. Egyikük éppen itt fulladt a vízbe.”²⁹

A partraszállókat a Duna-töltés gerjени oldala felől körülbelül 30—40 fős magyar csendőralakulat kézfegyver- és géppuskatüze fogadta. Rövid, de elkeseredett harc keletkezett. A deszant azonban a tüzérség támogatásával 20 perces küzdelem után megsemmisítette az ellenséget, hídfőállást foglalt és támadásba lendült Gerjen — a Duna jobb partján 1 km hosszan és 500 méter mélységben elterülő, 1714 lakost számláló — község irányába.

A községben lefolyt harcokról a következőket írta I. G. Beljak őrnagy:

„Amint a töltés mentén kialakult harcokat befejeztük, nyomultunk Gerjen községbe. I. Sz. Jelcov és I. Z. Fisman századai elfoglalták a község nyugati peremrészét, de a további előnyomulásunkat a déli körzetben megakadályozták az ellenséges tűzfészek. Tehát előbb ezeket kellett felszámolnunk. Parancsot adtam V. A. Pogrebnyak hadnagynak, az aknavetőszázad parancsnokának az ellenséges tűzfészek megsemmisítésére, melyek akadályozták I. Z. Fisman századának előnyomulását. I. Sz. Jelcov századának pedig megparancsoltam, hogy kerítse be a község belterületén védekező ellenséget.”³⁰

Az aknavetőszázadból P. P. Bernadzikovszkij hadnagy szakaszparancsnok kapta a feladatot az ellenséges tűzfészek megsemmisítésére.

Az ebben a szakaszban harcoló V. I. Martyinyec szakaszparancsnok-helyettes jól emlékszik még a feladat végrehajtására: „Ennyi év után sem tudom elfelejteni a helybeli lakosok segítőkészségét. A harcok alatt egy idősebb férfi jött be abba a pajtába, ahol szakaszunk tartózkodott és tört orosz nyelven magyarázva valamit, abba az irányba mutogatott, ahonnan szakadatlanul tüzelt felénk egy ellenséges géppuska és megakadályozta előnyomulásunkat. Két bajtársammal és ezzel a gerjени hazafival hátulról felmáztunk annak a háznak a padlására, ahonnan lőttek ránk és gránátot hajítva közéjük, megsemmisítettük az ellenséges gépfegyvert, kezelőlegénységével együtt. Nagyon sajnálom, hogy nem kérdeztem meg ennek a segítőkész embernek a nevét, csak azt tudom, hogy igazi hazafi volt.”³¹

A. B. Vajnsenker hadnagy géppuskás századának kellett a községben állomá-

27 V. A. Pogrebnyak visszaemlékezése.

28 Szabó Elemér gerjени tanácselnök tájékoztatása.

29 I. L. Bulgakov visszaemlékezése Jevpatoriából.

30 I. G. Beljak visszaemlékezése.

31 V. I. Martyinyec visszaemlékezése.

szó ellenség körében pánikot kelteni, hogy az említett századok zavartalanab-
bul nyomulhassanak előre.

A. B. Vajnsenker hadnagy erről a következőket mondja: „Az ellenség a köz-
ség belsejébe húzódott és ellenlökéseivel igyekezett megállítani rohamunkat.
Heves tüzelése miatt és azért, hogy gyakori helyváltozatásainkkal pánikot kelt-
sünk soraik között, gyakran megváltoztattuk géppuskáink helyét. Így arra sem
volt idejük, hogy bemérjenek minket. Az én szakaszomban A. M. Szoroka őr-
mester volt az egyik kezelőlegénységnek a parancsnoka. Nagyon tiszteltük őt,
mert mellét két Dicsőség-érdemérem is díszítette. Nyugodtsága, a győzelemben
vetett hite mindnyájunkra átragadt. Amíg a harcosok egy másik helyre gurított-
ták Maxin-géppuskáinkat, ő azalatt is tüzelt” . . . karabélyával.³²

Hajnal tájban Jelcov és Fisman századainak sikeres előnyomulása lehetővé
tette, hogy G. F. Petrov őrmester rohamcsapata utcai harcokat kezdjen. Az
ellenség egy ideig még ellenállt, de a szovjet katonák lendületes rohamát követő
rövid utcai harcok után a községben tartózkodó csendőralakulatok elhagyták a
községet és nyugati irányba vonultak vissza.

A község, majd környékének átfűsülése után 120 magyar katona — köztük
tisztok is — került fogságba.

A harcok következtében négy szovjet katona halt hősi halált. A község lakói
közül hatan vesztették életüket: Berenkei Albert, Gerendai István, Fischl Sán-
dor, Lacza Józsefné, Lacza Mihály és Sz. Vajda Gergely.³³

A zászlóaljnak is volt néhány sebesültje, köztük volt a 221. számú páncélos-
naszádon tartózkodó V. Sz. Katajcev őrmester és a zászlóaljparancsnok, I. G.
Beljak őrnagy, aki sebesüléséről a következőkben számol be:

„Még a támadás folyamán parancsnoki harcálláspontomat egy délnyugati
irányban fekvő mellékutcaba helyeztem át, de e közben egy akna olyan súlyo-
san megsebesítette bal lábamat, hogy nem tudtam ráállni. Helyettesem, N. I.
Petrov őrnagy szállított egyik hajón működő kötözőhelyre. A többi sebesültün-
ket is odaszállították.”³⁴

A zászlóalj parancsnokságával azután V. P. Bisztrov sorhajóhadnagyot bízták
meg, aki a törzs részéről vett részt a partraszállásban.

A gerjeni harcok tömör összefoglalását I. Z. Fisman hadnagytól idézem: „Mit
is mondhatnék rendkívülit a gerjeni partraszállásról? Az volt a feladatunk,
hogy foglaljuk el ezt a települést, fedezzük támadásunkat a németek ellen és
nyissunk utat a támadó alakulataink előtt. A parancsot végrehajtottuk és vár-
tuk a következő utasítást . . .”³⁵

Hajnali 5 óra körül a zászlóalj egy része elindult Fadd irányába, a páncélos-
naszádok pedig megkezdték a szárazföldi csapatok átszállítását a Duna jobb
partjára. A gerjeni hídfő tehát működni kezdett. A négy napig tartó folyam-
átkelést Jegorov őrnagy irányította, aki békében a moszkvai Lomonoszov Egye-
tem történelemtanára volt. Mohács, Baja, Gerjen, Kalocsa, Harta, majd Paks
térképében megfeszített munkával szállították a magasabbegységeket a Duna
túlsó oldalára. A 411., a 131., a 324. (parancsnok L. M. Lugovoj gárdahadnagy)
és a 134. számú hajókat szinte a merülés határáig megterheltek.

Fehér István gerjeni lakos kísérte el az egyik átszállított zászlóaljat Duna-
szentgyörgyig, hogy a hajnali ködben el ne tévedjenek. A zászlóalj egyik kato-
nája Hajnalpír a szabad Gerjen felett 1944-ben feljegyzést készített a
dunai átkelésről, a kemény harcokról, a szovjet katonák hősiességéről,

32 A. B. Vajnsenker hadnagy visszaemlékezése Kabargyinkából.

33 Szabó Elemér gerjeni tanácselnök tájékoztatása.

34 I. G. Beljak visszaemlékezése.

35 I. Z. Fisman hadnagy visszaemlékezése Ogyesszából.

melyben megemlíti Fehér Istvánt is. Nyikoláj Nyikiforovics Beluh többek között ezeket írja:

„A község polgárai hamarosan összebarátkoztak velünk, de nem sokáig időzhettünk. Gerjen felszabadítása után újabb parancsot kaptunk, Dunaszentgyörgy felszabadítására. Szívemben ma is meleg szeretettel gondolok a gerjeni emberekre, s köztük egy István nevezetű hazafira, aki hozzánk csatlakozva vállalkozott, hogy átvezet bennünket egy dűlőúton Dunaszentgyörgyre. Ez az István nevezetű ember kicsit törte a szláv nyelvet...”³⁶

L. I. Golubovszkij százados visszaemlékezéséből idézzük a következő sorokat: „Valóban részt vettem Gerjen és környékének felszabadításában. Ekkor a 252. lövészadosztály 928. ezredének 3. zászlóalját vezettem. Hadosztályunk parancsnoka I. A. Gorbacsev vezérőrnagy, az ezredünk parancsnoka Moszenko ezredes volt. Zászlóaljamba mintegy 500 katona és tiszt tartozott. December 1-én a Dunai Flottilla hajói átszállítottak minket Gerjen térségébe, ahol már egy hídfő létesült, hogy az egész hadosztályunkat átszállíthassák a Duna jobb partjára. Mi Gerjenből Dunaszentgyörgy, majd Cece irányába nyomultunk előre, hogy mielőbb kiérjünk a Balatonhoz.”³⁷

L. I. Golubovszkij százados a térségben folytatott eredményes harcáért megkapta az Alekszandr Nyevszkij Érdemrendet.

Kardos Benő, id. Sz. Vajda József és id. Tóth Sándor gerjeni lakosok szekekkel segítették a lőszert továbbszállítani. Mindnyájan sértetlenül tértek vissza otthonukba.³⁸

A lakosság támogatását még a mai napig sem felejtették el a felszabadítók. V. A. Pogrebnjak hadnagy a következőkre emlékszik: „Nagyon sok volt a lőszerünk. Mivel hajóink már a szárazföldi csapatok átszállításával voltak elfoglalva, sem lőszerünket, sem harci eszközeinket nem tudtuk volna egykönnyen elszállítani, ha a gerjeniek nem segítettek volna olyan készségesen. Lovakat és szekereket bocsátottak rendelkezésünkre. Miután mindent felraktunk a szekerekre, bementünk az egyik házba, ahol a parancsnokságunk is tartózkodott, hogy az indulás előtt egy kicsit szárítkozzunk. Amikor a háziak meglátták, hogy csuromvizesek vagyunk, száraz fehérneműt adtak. Ezt még a mai napig sem felejtettem el.”³⁹

Aztán megkaptuk a parancsot a továbbindulásra. Útközben utolértük az előtünk menetelő első századunkat, melynek Korobkin százados volt a parancsnoka. Ő is, akárcsak az egész század, csuromvizes volt.

Lassan egy község házai bontakoztak ki a reggeli ködben. Óvatosan nyomultunk az elővéd nyomában. Emlékszem katonáim közül Bobrisov Nyikoláj, Sztjefutyin Mihail, Szkripko Vlagyimir, Babenko Alekszej, Mamedov, Karpenko Nyikoláj, Zverev Vlagyimir nevére, mert velük egészen a Kis Földtől együtt harcoltunk; szakaszparancsnokaim Bernadzikovszkij Pjotr, Petrov Iván, Gorogeckij Mihail hadnagyok, az egészségügyi nővér Trevoga Nyina volt.

A község peremrészén három lőszerral megrakott lovaskocsit találtunk, de katonák nem voltak a közelben. Annyi idejük sem volt, hogy elhajtsák a fogatokat.

Amikor a községbe értünk, bezörgettünk az első házakba. A lakosok között tolmács is akadt, akitől megtudtuk, hogy a községet Faddnak hívják. Sajnos, a tolmács azt már nem tudta megmondani, vannak-e még ellenséges csapatok a községben, ezért Korobkin századossal úgy döntöttünk, hogy óvatosságból

36 N. N. Beluh visszaemlékezése Sztavropolból.

37 L. I. Golubovszkij visszaemlékezése Szumból.

38 Szabó Elemér gerjeni tanácselnök tájékoztatása.

39 A szóban forgó ház Vida József tulajdonát képezte. Vidáék adtak száraz fehérneműt az átázott tiszteknek.

teretünk a főútvonalról és két utcával arrébb, nyugati irányból hatolunk be a községbe. Nem akartuk a polgári lakosságot kitenni az esetleges összecsapásoknak. Óvatosan haladtunk előre, géppisztolyainkat lövésre készen tartva.

Az egyik ház udvarán körülbelül 10—12 magyar katonát találtunk, akik már lerakták fegyvereiket, mert inkább a fogságot választották, mint a további harcot ellenünk. Így értünk egyetlen lövés nélkül a község keleti felébe. Itt megint magyar katonákra akadunk, akik azonnal megadták magukat. Ez már valamivel nagyobb csoport volt; lehettek vagy hetvenen.

A következő parancs szerint be kellett ásnunk magunkat az országút két oldalán. Felállítottuk aknavetőinket és várakoztunk. Paks felől lövöldözéseket lehetett hallani, ott még bent volt az ellenség.

Mivel a község területén haroktól már nem kellett tartanunk, jött a parancs, hogy elhagyhatjuk állásainkat és visszatérhetünk a községbe. A lakosság nagyon barátságosan fogadott bennünket. Sem ők, sem a fogságba esett katonák nem féltek tőlünk. A férfiak kíváncsian vettek körül minket és dohánnyal kínálták meg. Mikor megtudták, hogy a konyha még nem ért minket utol, ötösével-hatosával behívtak házaikba és megvendégeltek mindnyájunkat.

Nekünk azonban a továbbiakban is gondoskodnunk kellett katonáinkról, ezért azt javasoltam Korobkin századparancsnoknak, hogy menjünk el a község bírójához és érdeklődtünk nála élelmiszerkészletek iránt. Mivel Korobkin nagyon rosszul érezte magát, valószínűleg magas láza volt, azt tanácsolta, hogy tegyek belátásom szerint. Magammal vittem a tolmácsot és Petrov őrmestert és beállítottunk a község bírójához.⁴⁰ Még a mai napig is jól emlékszem rá, közepkorú és elég magas termetű férfi volt, aki közölte velünk, hogy élelmiszerkészletekkel nem rendelkezik, de segít, amiben csak tud. Igazolást adtam neki arról, hogy rendfenntartó emberei szabadon járhatnak a község területén, mivel a szovjet hadsereg számára élelmiszerről gondoskodnak. Néhány óra alatt anynyi élelmiszert gyűjtöttek be, hogy három napra elegendő volt. Hát az ilyesmit nem könnyen felejtí el az ember, azért is emlékszem még ennyi év után is erre.⁴¹

Paks december 2-án szabadult fel. Erről röviden I. L. Bulgakov a következőket mondja:

„Aztán ismét behajóztak bennünket és indultunk Paksra. Az elsők között partraszállt bajtársaink aknátlanították előttünk a terepet. Mi a főerők beérkezéséig tartottuk a községet, aztán indultunk tovább, Dunapentelére.”⁴²

Pakson egy magyar hajós, Tumpek Ferenc is segítette a dunai hajóút kijelölését és 2—3 napot töltött az egyik szovjet páncélosnaszádon, hogy a hajók veszteség nélkül hajózhassanak a Dunán és akadály nélkül jussanak el Dunapentelére. Talán neki is köszönhető, hogy a naszádok különösebb nehézség nélkül jutottak el Dunapentelére, ahol 1945. december 5-én partraszállt a 83. tengerészgyalogos-dandár 144. zászlóalja.

Az elért katonai sikerekről a TASZSZ 1944. december 2-án a következő összefoglaló jelentést tette közzé:

„A 3. Ukrán Front csapatai folytatták sikeres támadásukat. A Duna nyugati partja mentén észak felé előrenyomuló csapatrészeink, lendületes támadás eredményeképpen elfoglalták Szekszárd városát, fontos útcsomópontot. Más csapategységeink erőszakos átkelést végeztek a Dunán, Szekszárd városától északkeletre és átvágták a Budapest felé vezető országutat. A hitleristák, miután az egyetlen alkalmas visszavonulási utat elvesztették, eldobták fegyvereiket és

40 A község bírója akkor Telegdi Pál volt.

41 V. A. Pogrebnyak visszaemlékezése.

42 I. L. Bulgakov visszaemlékezése.

szétszaladtak. A sikert kiaknázva, a szovjet harcosok elfoglalták Paks és Bonyhád városát.⁴³

I. V. Sztálin napiparancsban mondott köszönetet a Gerjen és Paks felszabadításában részt vett egységeknek: „Ma, december 2-án 20 órakor Moszkva, hazánk fővárosa 224 ágyú hússzoros ösztüzével köszönti a 3. Ukrán Front hős csapatait, közöttük a Dunai Flottilla hajóit és egységeit, akik elfoglalták Szekszárd, Kaposvár, Paks, Bonyhád és Dombóvár városokat ...

A nagyszerű harci tevékenységért köszönetemet fejezem ki a parancsnokoknak és nektek, katonák, akik e városok elfoglalásáért küzdöttetek ...

Örök dicsőség a hősöknek ...⁴⁴

A napiparancsban felsorolt tisztek között volt Sz. G. Gorskov ellentengernagy, P. I. Gyerzsavin másodosztályú kapitány és L. K. Szmirnov ezredes. A 83. tengerészgyalogos-dandár megkapta a Dunai megtisztelő nevet, a Dunai Katonai Flottilla a Nahimov Érdemrend I. fokozatát.

43 TASZSZ 1944. december 2. jelentése.

44 A napiparancs száma: 214.